

Prevenција zlostavljanja djece

Što je seksualno nasilje nad djecom i kako ga spriječiti?

vodič za roditelje
i stručnjake

Udruga roditelja „Korak po korak“

Regionalni trening centar ICAP-a za Hrvatsku

Međunarodni centar za prevenciju napada na djecu
(International Center for Assault Prevention – ICAP), Sewell, NJ, SAD

Seksualno nasilje nad djecom problem je o kojem većina ljudi nerado razgovara i koji duboko uznemirava sve, a osobito roditelje. Suvremeno društvo karakterizira izrazita komercijalizacija ljudske seksualnosti koju prate i mediji koji potiču i podržavaju seksualizaciju, čemu su djeca ne samo svjedoci već nerijetko i ciljani objekt. Prisutnost različitih oblika seksualnog nasilja gotovo se više ne primjećuje i ozbiljno narušava osjećaj sigurnosti i ljudskog dostojanstva.

Seksualno iskorištavanje i seksualno zlostavljanje djece poprimilo je, osobito zbog povećanog korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija, zabrinjavajuće razmjere čije prešućivanje, umanjivanje ili negiranje čini djecu još ranjivijom.

Istraživači naglašavaju da su statistike o seksualnom nasilju tek vrh ledenog brijega. Zbog osjećaja krivnje, bespomoćnosti, srama, straha od reakcije bližnjih, straha zbog prijetnji zlostavljača, djeca – ali i odrasli, koji su svjesni o čemu se radi – ne prijavljuju nedjelo i ne traže pomoć. Ako se nedjelo i prijavi, to je često mjesecima ili godinama nakon što se dogodilo, osobito ako je zlostavljač bio osoba bliska djetetu.

Previše djece koja su seksualno zlostavljana, osobito dječaka, nikad ne otkriju što im se dogodilo. Zadržavaju svoju tajnu strahujući da će kriviti njih, bojeći se odbacivanja i kazne ili da im nitko neće vjerovati. Odnos sa zlostavljačem može biti izgrađen na povjerenju ili zastrašivanju, što također sprječava dijete da otkrije zlostavljanje.

U cilju jasnijeg razumijevanja problema seksualnog nasilja nad djecom, ovdje navodimo osnovne pojmove kako ih definira Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.

SEKSUALNO NASILJE NAD DJECOM

Seksualno nasilje nad djecom je navođenje ili prisila djece na bavljenje bilo kojom seksualnom aktivnošću. To nasilje može imati i fizički i mentalni oblik.

Seksualno nasilje nad djecom uključuje:
seksualno zlostavljanje i seksualno iskorištavanje.

Seksualno zlostavljanje

Seksualno zlostavljanje djece odnosi se na sljedeća namjerna ponašanja:

- a. Sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom koje je *mlađe od zakonske dobi za seksualne aktivnosti*. * (Ovo se ne odnosi na obostrane seksualne aktivnosti među maloljetnicima.)
- b. Sudjelovanje u seksualnim aktivnostima s djetetom u kojima se *koristi prisila, sila ili prijetnje; ili se zloupotrebljava priznati položaj povjerenja, autoriteta ili utjecaja* nad djetetom, uključujući i one unutar obitelji; ili se zloupotrebljava posebno ranjiva situacija djeteta, osobito uslijed mentalne ili fizičke invalidnosti ili situacije ovisnosti.

Seksualno iskorištavanje

Seksualno iskorištavanje djece obuhvaća djela koja se tiču dječje pornografije, dječje prostitucije, sudjelovanja djeteta u pornografskim nastupima, moralnog kvarenja djeteta i vrbovanja djece za seksualne svrhe.

Dječja pornografija podrazumijeva bilo koji materijal koji vizualno prikazuje dijete koje sudjeluje u stvarnoj ili simuliranoj seksualno eksplicitnoj aktivnosti ili bilo koji prikaz djetetovih spolnih organa u primarno seksualne svrhe. Proizvodnja ili nuđenje dječje pornografije ili činjenje iste dostupnom, raspačavanje, prenošenje ili nabavljanje za sebe ili za drugu osobu, ali i posjedovanje i svjesno ostvarivanje pristupa dječjoj pornografiji putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija – sve su to *kaznena djela*.

Dječja prostitucija je korištenje djeteta za seksualne aktivnosti u kojima se daje ili obećava novac ili neki drugi oblik plaćanja, bez obzira vrši li se to plaćanje djetetu ili trećoj osobi. Osobe koje vrbuju dijete na prostituciju ili uzrokuju da ono u njoj sudjeluje, koje ga na nju prisiljavaju ili ostvaruju dobit iz nje ili na drugi način iskorištavaju dijete u takve svrhe, kao i one koje koriste dječju prostituciju, čine *kaznena djela*.

* U Hrvatskoj je ta dobna granica 14 godina.

Moralno kvarenje djeteta podrazumijeva namjerno poticanje djeteta, koje nije prešlo zakonom propisanu dob za seksualni pristanak, da u seksualne svrhe bude nazočno seksualnom zlostavljanju ili seksualnim aktivnostima, čak i ako u njima ne mora sudjelovati, i također predstavlja *kazneno djelo*.

Vrbovanje djece u seksualne svrhe odnosi se na ponašanje odrasle osobe koja, putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, predlaže djetetu, koje nije navršilo zakonom propisanu dob za seksualni pristanak, da se susretu radi seksualnih aktivnosti ili stvaranja dječje pornografije. Ukoliko je takav prijedlog popraćen stvarnim radnjama koje vode takvom sastanku, radi se o *kaznenom djelu*.

SEKSUALNI ZLOSTAVLJAČI DJECE

- U najvećem broju slučajeva (procjenjuje se u preko 80%) seksualni zlostavljači su djeci poznate osobe kojima ona vjeruju, uključujući roditelje ili njihove zamjene, rođake, obiteljske prijatelje ili osobe koji brinu o djeci.
- Zlostavljači ulažu izniman trud i vrijeme kako bi se približili djeci, često birajući posao koji im omogućuje zakonit, neograničen i nenadziran pristup djeci.
- Pažljivo biraju djecu koja se čine poslušna, povodljiva, emocionalno prikraćena, slabijeg samopouzdanja, naivna u pogledu seksualnosti o kojoj imaju malo ili nimalo informacija, bojažljiva, jer je manja vjerojatnost da će se usprotiviti ili oduprijeti seksualnom zlostavljanju i/ili iskorištavanju. Pri tome se koriste različitim taktikama i smicalicama kako bi ih namamili u stupicu. Mogu glumiti da ih jako vole i da su im jedini pravi prijatelji. Ili se igraju s njima različite igre, poput škakljanja, hrvanja ili maštanja, koje postupno prerastu u seksualni dodir pri čemu je djeci teško razabrati gdje povući crtu. Kod starije djece i tinejdžera mogu iskoristiti njihova maštanja o slavi i obećanjima poslova u modi ili na filmu, i tražiti da ih fotografiraju, što počinje nevinim situacijama koje prerastaju u pornografiju ili napastovanje.
- Protivno vrlo raširenoj zabludi, seksualni zlostavljači nisu lica s potjernica, već osobe normalnog izgleda i ponašanja. Glavna taktika im je obrađivanje djece, a vrlo često i njihovih roditelja, kako bi zadobili povjerenje, svidjeli se i bili prihvaćeni. Dječju šutnju osiguravaju na različite načine – od poklona, povlastica, tajnovitosti, do prijatni, emocionalnog ucjenjivanja i/ili nasilja.
- Zlostavljači su većinom heteroseksualni muškarci. Rijetko imaju kriminal-

nu povijest (oko 5%). Oni koji zlostavljaju djecu izvan svoje obitelji, najčešće zlostavljaju i djecu unutar svoje obitelji.

- Žene su počinitelji u 20% slučajeva seksualnog zlostavljanja dječaka i u 5% slučajeva zlostavljanja djevojčica.
- U mnogim slučajevima seksualno zlostavljanje uključuje više od samo jednog incidenta. Često se radi o seksualnim kontaktima koji su započeli u ranim godinama srednjeg djetinjstva i traju dalje u adolescenciji. Ponekad se zlostavljanje prekida kad dijete sazrijevaajući postaje sposobno izvući se iz te strašne situacije, često otkrivajući nekome što se događalo. Čak i kad zlostavljanje prestane, psihološke posljedice mogu trajati cijeli život.
- Među seksualnim zlostavljačima djece posebnu skupinu čine pedofili. To su osobe koje imaju poremećaj seksualnih sklonosti koji se manifestira u seksualnoj sklonosti prema djeci predpubertetske dobi, tj. djeci koja još nemaju razvijene sekundarne spolne osobine.
- Seksualni zlostavljači djece koji nisu pedofili vrlo su raznolika skupina. Oni mogu zlostavljati samo jednom ili redovito. Često takvi muškarci redovito koriste usluge prostitutki, no to mogu biti i mladi muškarci koji zajedno putuju na praznike i traže dobar provod, ili stariji muškarci i žene koji žele dominaciju nad slabijim seksualnim partnerima koje mogu prepoznati kao "slabe", "bezzvoljne" ili "različite".
- Posebnu podskupinu seksualnih zlostavljača čine muškarci (i katkad žene) koji seksualno zlostavljaju vlastitu djecu, što je poznato kao incest.
- Također i starije dijete i adolescent može biti seksualni zlostavljač djece. Oko 30% od ukupnog broja slučajeva seksualnog zlostavljanja počine adolescenti mlađi od 17 godina. Mnogi od njih i sami su žrtve seksualnog zlostavljanja. Obično zlostavljaju mnogo mlađe od sebe, preokupirani su skidanjem pornografskih sadržaja s interneta koji prikazuju seksualno zlostavljanje djece. Prilikom zlostavljanja koriste aktivnosti u koje se upuštaju i odrasli zlostavljači.

POSLEDICE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA

Mnogo je čimbenika koji utječu na to kakve će posljedice seksualno zlostavljanje ostaviti na dijete – od prirode seksualne aktivnosti, učestalosti i korištenja sile, do dobi i razvojnog statusa djeteta, odnosa koji ima sa zlostavljačem i reakcija obitelji.

Tako zlostavljanje koje se događa kroz duže razdoblje češće ima teže posljedice od jedne epizode. Može voditi u rizična ponašanja, promiskuitet i ometati normalne intimne veze kasnije. Primjena sile ili prijetnja da će se koristiti, ili tjelesna ozljeda djeteta ili člana obitelji, može dovesti do jake psihološke traume. Mlađe dijete može imati manje teškoća s kratkim seksualnim iskustvom od starijeg jer možda ne razumije potpuno što se dogodilo, i češće je izloženo manjem nasilju i prisili od strane zlostavljača, dok starije bolje shvaća zlostavljajući karakter takvog iskustva i može osjećati mnogo više krivnje, straha i drugih osjećaja. Djecu osobito zbunjuje iskustvo incesta, jer je u pitanju gubitak povjerenja i veliki pritisak da ne otkrije zlostavljanje.

Trauma se može umanjiti ako dijete koje otkrije zlostavljanje ima podršku obitelji i uvjeravanje da to nije njegova krivnja i da će biti zaštićeno.

Ako članovi obitelji propuste poduzeti nešto nakon što dijete razotkrije zlostavljanje, zlostavljanje će se vjerojatno nastaviti, a djetetov osjećaj povjerenja i prisnosti biti će ozbiljno oštećen.

ZAŠTO JE VAŽNA PREVENCIJA

Svi bismo željeli zaštititi djecu od ružnih i teških strana života, ali smo itekako svjesni kako je to nerealna želja. No, ono što sigurno možemo jest pridonositi i djelovati da okruženje u kojem živimo bude sigurnije i pomoći djeci da razvijaju otpornost. Djeca razvijaju otpornost kad im pomažemo prepoznati svoje sposobnosti i unutrašnje resurse, i steći "alat" kojim mogu odgovoriti na izazove života.

Napori usmjereni na osnaživanje djece kako bi se spriječilo seksualno zlostavljanje mogu se usmjeriti na sljedeća pitanja:

- pripremanje za svakodnevni život;
- identificiranje i reagiranje na potencijalno opasne situacije;
- identificiranje, sprječavanje i zaustavljanje seksualnog zlostavljanja;
- traženje pomoći.

Priprema djece za svakodnevni život

Promicanje dječjeg fizičkog, socijalnog i emocionalnog zdravlja jačanjem njihovih snaga ključno je u njihovoj pripremi za svakodnevni život, uključivo i otklanjanje seksualnog zlostavljanja. Izgradnja zdravog samopouzdanja i poti-

canje poštovanja i empatije za druge čine bit te pripreme, pri čemu su roditelji važan uzor.

Zdravo samopouzdanje razvija se na mnogo načina, a osobito kroz:

1. **Uvažavanje dječje individualnosti:** poticati ponos djece na sve ono što ih čini posebnima, ali i ukazivati na važnost uvažavanja individualnosti drugih i prihvaćanja različitosti kao nečega što nas čini posebnima.
2. **Poticanje asertivnog načina iskazivanja osjećaja i potreba:** pomoći djeci da nauče prihvatiti svoje osjećaje, zalagati se za svoje potrebe i odbijati neopravdane i neumjesne zahtjeve.
3. **Poticanje na rješavanje problema i razmišljanje o opcijama** u brojnim životnim situacijama koje predstavljaju dragocjene momente za učenje, umjesto da činimo stvari umjesto njih ili im govorimo što moraju učiniti.
4. **Ohrabrivanje djece da cijene sebe i očekuju to i od drugih:** pomoći djeci da postave granice za neprihvatljivo ponašanje drugih prema sebi. Njihovu spremnost na reagiranje u različitim situacijama dodatno osnaživati raspravljanjem koraka koje bi mogli poduzeti ako netko prijeđe granicu prihvatljivog ponašanja.
5. **Poučavanje djece o važnosti poštovanja i empatije prema drugima** važni su za razvoj odgovornog ponašanja. Pomaže postavljanje pravila prihvatljivog ponašanja u kući i školi, utvrđivanje jasnih granica i dosljednu primjenu dogovorenih posljedica ako je pravilo prekršeno; uključivanje u postavljanje pravila i određivanje posljedica.
6. **Pozitivna komunikacija o seksualnim pitanjima** u kojoj se neće davati negativne konotacije seksualnosti, genitalijama, dječjem interesu za vlastito tijelo olakšat će i razgovor o seksualnom zlostavljanju.

Seksualni zlostavljači rijetko biraju za svoje žrtve samopouzdanu djecu jer znaju da su manje podložna viktimizaciji i da će spremnije zaustaviti i otkriti zlostavljanje.

Identificiranje i uspješno odgovaranje na potencijalno opasne situacije

Posljednja stvar koju djeca trebaju jest nametanje nepotrebnih ograničenja ili stvaranje atmosfere koja umanjuje njihov veseli i pustolovni duh. Zastrašivanje izaziva strah i osamljivanje, čime se samo povećava vjerojatnost viktimizacije.

U osnaživanju djece da prepoznaju i uspješno odgovore na potencijalno opasne situacije ključan je koncept da *svi ljudi imaju pravo na sigurnost*. Kad postanu svjesna ovog prava, spremnija su shvatiti potrebu da nešto poduzmu ako se ne

osjećaju sigurno. Pravo na sigurnost podrazumijeva odgovornost *brige za sebe* u kontaktima s drugim ljudima, odnosno svijest o tome da *sami možemo nešto poduzeti kako bismo sačuvali svoju sigurnost* ukoliko je ona ugrožena.

Pravo na sigurnost obuhvaća i poštivanje tuđih prava na sigurnost i poticanje djece da i sami pruže pomoć drugima.

Djeci treba jednostavno i bez uvijanja objasniti situacije kad im to pravo može biti ugroženo. Posebno je važno dati im primjere neumjesnog ponašanja odraslih i naučiti ih kako da odgovore kad se osjećaju ugroženo ili neugodno. Djecu također treba poučiti da obrate pozornost na rane znakove ugroženosti koje im šalje tijelo („leptirići“ u trbuhu, lupanje srca, klecava koljena, itd.) Ključna reakcija na potencijalnu opasnost treba biti traženje pomoći od pouzdanih odraslih. Djeca moraju shvatiti da nisu “tužibabe” i da je traženje pomoći njihovo pravo.

Roditelji i učitelji mogu značajno pridonijeti uspješnom odgovoru djece ako raspravljaju s njima o tome što bi sve mogli poduzeti u različitim opasnim situacijama.

Prepoznavanje, sprječavanje i zaustavljanje seksualnog zlostavljanja

Postoje mnoge poruke o sigurnosti koje mogu pomoći djeci da lakše prepoznaju, spriječe i zaustave zlostavljanje. Roditelji i učitelji trebaju ih prenijeti primjerenom dječjim kognitivnim sposobnostima. Tako prenesene, neće preplašiti djecu već će povećati njihovu sposobnost identificiranja rizika, pomoći im da steknu odgovarajuće strategije i potaknuti ih da nešto poduzmu.

- **„Tvoje tijelo pripada tebi“:** Poučiti djecu da njihovo tijelo pripada samo njima i da ga nitko nema pravo dirati bez dopuštenja. Otvorena, izravna i iskrena komunikaciju od najranije dobi o pitanjima seksualnosti, razgovor o „privatnim dijelovima tijela“ uz korištenje korektnih naziva za genitalije kao i za druge dijelove tijela, pomoći će djeci lakše razumjeti što je odraslima u kontaktu s njima dozvoljeno a što ne. To će im također olakšati prepoznavanje neugodnih ili zlostavljajućih situacija.
- **Siguran i nesiguran dodir:** Poučiti djecu razlici između sigurnog/ primjerenog i nesigurnog/ neprimjerenog dodirivanja. Reći djeci da nije u redu ako netko gleda ili dodiruje njihove intimne dijelove ili od njih traži da gledaju ili dodiruju nečije intimne dijelove tijela, te da su neprimjereni dodiri loši i protuzakoniti. Ako nisu sigurni je li nečije ponašanje prema njima prihvatljivo, neka pitaju za pomoć odraslu osobu od povjerenja.

- **Ne! Otiđi! Reci!** Djecu treba poučiti i uvježbavati da na neprimjerene dodire odmah odlučno kažu „NE!“, odu iz opasne situacije i kažu odrasloj osobi kojoj vjeruju. Osobito je važno naglasiti da govore o tome sve dok ih neka odrasla osoba stvarno ne čuje, povjeruje im i poduzme nešto kako bi povratili svoju sigurnost.

- **Dobra i loša tajna.** Poučiti djecu razlici između loše i dobre tajne (iznenađenja). Tajnovitost je glavna taktika seksualnih zlostavljača. Postižu je na različite načine, od potkupljivanja do opakih prijetnji. Budući da djecu učimo kako ukazano povjerenje treba čuvati, da ne smiju tužakati niti iznositi „prljavo rublje“ pred drugima, često su zbunjena. Stoga ih treba naučiti razlikovati loše i dobre tajne (iznenađenja). Svaka tajna zbog koje se osjećaju tjeskobno, nelagodno, uplašeno ili tužno, loša je i ne smije se čuvati već je treba reći odrasloj osobi od povjerenja.

- **Počinitelj je poznata osoba.** Djeci, osobito mlađoj, teško je razumjeti da netko koga poznaju može zlostavljati. Roditelji moraju imati na umu proces obrađivanja koji zlostavljači obično koriste kako bi pridobili povjerenje djece, ali i njihovo povjerenje. Stoga trebaju uspostaviti pravilo u kući da djeca uvijek kažu ako im netko daje poklone, traži čuvanje tajne i želi nasamo s njima provoditi vrijeme.

- **Počinitelj je nepoznata osoba.** Premda je ovo mnogo rjeđa situacija, djecu treba upozoriti i na mogućnost napada i pokušaja otmice od strane nepoznate osobe. Moraju znati da takve osobe izgledaju i ponašaju se normalno, čak vrlo prijateljski i brižno, te da mogu biti i žene. Djecu treba poučiti sigurnosnim pravilima: nikad ne ulaziti u auto nekoga koga ne poznaju, ne prihvaćati darove ili pozive za ulazak u nečiju kuću bez roditeljskog dopuštenja. Ako im netko daje takve ponude, trebaju se što prije udaljiti i reći roditelju ili nekome odraslom od povjerenja. Poznavanje vještina samoobrane i vrištanje dokazana su i korisna sredstva koja mogu obeshrabriti mnoge ambivalentne napadače, kao i one koji se boje da će biti uhvaćeni. Djeci treba naglasiti da nisu svi neznanci, čak niti većina, opasne osobe. Moraju znati da im u slučaju opasnosti mogu pomoći i nepoznate osobe (policajac, prodavač u dućanu ili bilo koji roditelj s djecom). Dobro je uspostaviti obiteljski plan za slučaj da se dijete izgubi na javnom mjestu – odrediti mjesto gdje će se sastati i osobe koje mogu zamoliti za pomoć. Djeci osobito treba objasniti trikove koje otmičari često koriste, kao na primjer da kažu djetetu kako su mu roditelji imali prometnu nesreću i da će ih on odvesti u bolnicu. Djeca bi trebala znati da najprije moraju provjeriti tu informaciju na sigurnom mjestu i kod osobe od povjerenja.

Traženje pomoći

Djecu treba poučiti kako tražiti pomoć od osoba kojima vjeruju i drugih izvora u lokalnoj zajednici. To će potaknuti razotkrivanje seksualnog zlostavljanja. Jedino razotkrivanje može poboljšati situaciju djeteta, jer će prekinuti ili skratiti trajanje zlostavljanja, mobilizirati pomoć i smanjiti izoliranost. Otvorena komunikacija s djecom gradi odnose koji se temelje na međusobnom povjerenju i povećava vjerojatnost razotkrivanja.

Odrasle osobe od povjerenja, a to može biti član obitelji, učitelj ili druga osoba, mogu se pobrinuti za pomoć, dati savjet i podršku u rješavanju problema i nalaženju olakšanja. Takve osobe jačaju povjerenje djece da se njihovi problemi mogu riješiti.

Sigurnosna mreža. Djecu treba uputiti koji su to odrasli koji mogu biti dio njihove sigurnosne mreže i ohrabriti ih da izaberu odrasle kojima vjeruju, koji su dostupni i spremni slušati i pomoći kad treba. Samo jedan član sigurnosne mreže trebao bi živjeti s djetetom, drugi bi trebali biti izvan kruga najuže obitelji za slučaj da je problem unutar obitelji. Djeca bi trebala znati kako tražiti pomoć od člana mreže. Ako im je jasno kako, vjerojatnije je da će to i učiniti ako je potrebno. Također bi trebalo postaviti pravilo da traže pomoć sve dok problem nije riješen i djetetova sigurnost ponovno uspostavljena.

Pomaganje drugima. Poticanje empatije, prijateljstva i brižnih odnosa među djecom olakšava njihovo prosocijalno ponašanje pa lakše uviđaju da i njihovi vršnjaci također mogu biti izvor pomoći.

ŠTO JOŠ MOŽEMO UČINITI

... kao roditelji

- uvijek znati gdje se kreće naše dijete, s kim je i što radi;
- pitati dijete o tome što se događa kad je samo s osobom koja ga čuva, s prijateljima ili drugim osobama;
- podržavati razgovore s djetetom o bilo kojem problemu ili pitanju koje nam postavi.

... kao članovi društva

- podržavati napore vrtića/škole, socijalne službe, policije u rješavanju problema;
- podržavati liječenje djeteta i zlostavljača;
- podržavati pravo djece da dobiju točne informacije o seksualnom zlostavljanju;
- podržavati programe prevencije koji se provode ili poticati njihovo uvođenje tamo gdje ih nema.

» U slučaju da sumnjate ili imate informacije o seksualnom zlostavljanju nekog djeteta, prijavite to najbližoj policijskoj postaji.

» Ako je vaše dijete seksualno zlostavljano, potražite pomoć u Poliklinici za zaštitu djece grada Zagreba, Argentinska 2, 10000 Zagreb;
tel.: 01/34-575-18; e-mail: info@poliklinika-djeca.hr

» Za više informacija o programima prevencije seksualnog nasilja nad djecom obratite se Udruzi roditelja „Korak po korak“, Ilica 73, 10000 Zagreb;
tel: 01/48-555-578; e-mail: info@udugaroditeljapk.hr

O kampanji Vijeća Europe za zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom “Jedno od pet” pogledajte web stranice:

- **Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti:** <http://www.mobms.hr/razno/kampanja-vijeca-europe-za-zaustavljanje-seksualnog-nasilja-nad-djecom.aspx>
- **Udruga roditelja „Korak po korak“:** <http://www.udugaroditeljapk.hr/kampanja-1-od-5>
- **Vijeće Europe:** http://www.coe.int/t/dg3/children/1in5/default_EN.asp?

Svako dijete ima pravo biti sigurno, jako i slobodno!

Udruga roditelja „Korak po korak“
Regionalni trening centar ICAP-a za Hrvatsku
Ilica 73, 10 000 Zagreb
tel./fax.: 01 4855 578
e-mail: udruga_roditelja@korakpokorak.hr
www.udrugaroditeljapkh.hr

Međunarodni centar za prevenciju napada na djecu
(International Center for Assault Prevention – ICAP)
900 Hollydell Court, Sewell, NJ 08080, USA
www.internationalcap.org